

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ВАСИЛ АПРИЛОВ” – РУСЕ
гр. Русе, бул. „Липник” №78, тел. 082 84 14 24, e-mail: info-1806111@edu.mon.bg

**Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в
системата на предучилищното и училищното образование
Учебна 2026/2027 година**

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА.

II. ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ И ФОРМИ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ.

**III. РАЗРАБОТВАНЕ НА СИСТЕМА ОТ МЕРКИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СИГУРНА
ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА.**

3.1. Създаване на Координационен съвет.

3.2. Оценка на ситуацията.

3.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

IV. ДЕЙНОСТИ ПО ПРЕВЕНЦИЯ.

4.1. Дейности по превенция на равнище институция.

4.2. Дейности по превенция на ниво институция.

V. ДЕЙНОСТИ ПО ИНТЕРВЕНЦИЯ.

5.1. Дейности по интервенция на ниво институция.

5.2. Дейности по интервенция на ниво група/ клас.

**VI. СПЕЦИФИКА И УЯЗВИМОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ СЪС СПЕЦИАЛНИ
ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ.**

VII. РАБОТА С РОДИТЕЛИТЕ.

VIII. РЕСУРСНА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ.

Приет с решение на Педагогическия съвет

Протокол № _____ / _____ 2026 г.

I. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА.

1. Основна цел

Създаване и поддържане на сигурна, подкрепяща, приобщаваща и предвидима училищна среда, в която тормозът и насилието се разпознават своевременно,

предотвратяват се чрез системни мерки, при възникване се прекратяват незабавно и се осигурява подходяща подкрепа за всички въвлечени.

2. Специфични цели

- формиране на общо разбиране за недопустимостта на насилието и тормоза;
- развитие на социални и комуникативни умения, саморегулация, емпатия и умения за безопасно разрешаване на конфликти;
- намаляване на рисковите ситуации и рисковите места в училищната среда;
- ясно разпределение на отговорностите при превенция, сигнализиране, реакция и проследяване;
- осигуряване на подкрепа за пострадалите, за учениците с проблемно поведение и за свидетелите;
- ефективно партньорство с родителите и взаимодействие с компетентните институции;
- периодично оценяване на ефективността на предприетите мерки и актуализиране на училищната политика.

3. Принципи

- най-добър интерес на детето;
- безопасност и незабавна защита при риск;
- нулева толерантност към насилието и тормоза;
- недискриминация и уважение към различията;
- приобщаване и участие на учениците;
- позитивна дисциплина и възстановяване на безопасните отношения;
- индивидуализиране на подкрепата според конкретния случай;
- конфиденциалност и ограничаване на информацията до необходимото;
- координация и последователност на действията;
- документиране и проследяване на резултатите.

II. ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ И ФОРМИ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ.

1. Насилие

За целите на механизма се прилага нормативното разбиране за насилие като физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, експлоатация или друго поведение, което причинява или създава вероятност за вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето.

Какво е насилие?

“Насилие” е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето.

“Психическо насилие” са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

“Сексуално насилие” е участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

“Пренебрегване” е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето да осигури развитието, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

2. Тормозът е специфичен вид насилие, но не всеки акт на насилие е тормоз. Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унижи или изолира;
- повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз могат да бъдат описани като :

Физически тормоз , например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Психически тормоз, например, подмятане, подиграване, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето. Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на злобни слухове;

Сексуален тормоз представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н.

Кибернасилие и кибертормоз – насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето; снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео запис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др.

Специфика на кибертормоза: За разлика от физическия тормоз, кибертормозът няма „граници“ – той може да се случва 24/7, да бъде анонимен и да достигне до огромна аудитория за секунди. Включва и т.нар. „изключване“ от общи чат групи или социални платформи, което води до сериозна социална изолация.

Разлики между тормоз, закачки или игра между учениците

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.
- Ако ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз.
- Ако ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.
- Ако дразненето е за нещо, което ученикът не може да промени (височина, носене на

очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз.

- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.

- Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по-властно, това може да е тормоз.

Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми, като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен и др.

Освен физическите белези, педагогическите специалисти следва да наблюдават за вторични признаци: внезапен спад в успеха, разсеяност, чести оплаквания от соматични болки преди часовете и др.

III. РАЗРАБОТВАНЕ НА СИСТЕМА ОТ МЕРКИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СИГУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА.

3.1. Създаване на координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза.

3.2. Оценка на ситуацията.

Оценката се организира от ръководството на институцията и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. Резултатите от оценката и

наличието на проблем се представят от координационния съвет и се обсъждат на педагогически съвет.

3.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

Превенцията на насилие и тормоз включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.

Интервенциите включват отговора на институцията при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Това са последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират като отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципът на най-добрия интерес на детето.

Планът за изпълнение се изготвя и реализира от координационния съвет и се утвърждава от директора с продължителност от една учебна година, като се актуализира в началото на всяка учебна година.

IV. ДЕЙНОСТИ ПО ПРЕВЕНЦИЯ.

4.1. Дейности по превенция на ниво институция.

- Създаване/актуализиране на етичен кодекс на училищната общност.
- Създаване на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията.
- Внасяне на промени в Правилника за дейността на институцията при необходимост.
- Запознаване на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.
- Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз.
- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал.
- Информирание и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността.

4.2. Дейности за превенция на ниво клас/група.

- Учениците съвместно с класния ръководител създават правила за поведение в клас.
- При работата на равнище клас следва да се прилагат всички форми на групово работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, вкл. теми от глобалното, гражданското, екологичното, здравното, интеркултурното образование, часа на класа, различни извънкласни и извънучилищни дейности. В обучителните дейности и работа с учениците водеща роля има класният ръководител
- Използване на подход, ориентиран към децата, на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия за участие ученици, които да бъдат помощници при реализирането на дейностите по превенция (дейности инициирани от учениците, Ученическият съвет и др.)
- Провеждане на тематични родителски срещи.

V. ДЕЙНОСТИ ПО ИНТЕРВЕНЦИЯ.

5.1. Дейности по интервенция на ниво институция.

Дейностите по интервенция на ниво институция за учебната година се включват в Годишния план за дейността на училището и се приемат на от педагогически съвет. **Те включват:**

- **Водене на дневник** със случаи и процедури за управление на информацията.

В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет.

- Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби.

При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ (Отдел „Закрила на детето“ - ОЗД) и/или полицията.

Всеки служител в училището е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията.

5.2. Дейности по интервенция на ниво група/клас

- Обсъждане и разговор с учениците от класа и учителя /класния ръководител с цел изясняване на възникналия проблем, влиянието му върху всички участници и свидетели, последствията и възможните решения.
- Съвместни действия между класен ръководител или учител и психолог и включване на външни специалисти (допълнителни срещи и разговори с учениците от класа с подкрепата на психолога и/или с външен за училището специалист).
- Използване на посредник при разрешаване на конфликта.

VI. СПЕЦИФИКА И УЯЗВИМОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ.

Учениците със специални образователни потребности често се сблъскват с по-висок риск от училищен тормоз (както като обекти на агресия, така и понякога проявяващи нетипично или защитно поведение, което грешно се тълкува като умишлена агресия). Някои ученици трудно могат да изразят вербално, че са подложени на тормоз, или да декодират социалните сигнали и намерения на връстниците си. Поради поведенческите или интелектуални особености, тези могат да станат жертва на „скрит“ тормоз (изолация, подигравки, манипулация), който остава незабелязан от учителите.

Прилагането на Механизма по отношение на ученици със СОП се базира на следните стълбове:

- **Екип за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР):** Екипът (психолог, ресурсен учител, логопед, съвместно с класния ръководител) играе ключова роля. Той адаптира мерките от Механизма спрямо специфичните нужди и дефицити на конкретното дете.
- **Адаптирана превенция:** Използват се програми като за развитие на емпатия и толерантност в класа. Организирант се улеснения и визуални материали, чрез които децата със СОП да могат лесно да идентифицират и съобщат за насилие (напр. карти с емоции, достъпни форми за сигнализиране).

- **Индивидуален подход при интервенция:** При инцидент с участието на ученик със СОП, Училищният координационен съвет задължително привлича ресурсния учител и училищния психолог. Изследва се дали поведението е проява на тормоз или е следствие от спецификата на увреждането/състоянието (напр. сензорно претоварване, криза при аутизъм).
- **Работа с класа и връстниците:** Провеждат се целенасочени часове на класа за приемане на различията.

VII. РАБОТА С РОДИТЕЛИТЕ.

Партньорството с родителите може да се осъществява чрез:

- Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват;
- Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота;
- Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено и други организации и институции.

Партньорството с родителите в случаи на интервенция: необходимо е родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията.

- Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на децата и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.
- Добре е останалите родители от класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат информирани, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете или деца от тяхна страна са недопустими и само ще задълбочат конфликта.
- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености - кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. По преценка, учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или с училищния психолог, или с други специалисти при необходимост.

В случай че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин възпрепятстват действията на училището, учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

VIII. РЕСУРСНА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ.

6.1. Ръководството на институциите в системата на училищното образование е необходимо да осигурява:

- ежегодно обучение на служителите по теми, свързани с насилието и тормоза;

- обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в институцията, а при липса на такива да се обърне към външни за институцията специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;
- информация, материали по темата за насилието и тормоза в училището, информация за наличните ресурси в общността и други.

6.2. Министерството на образованието и науката е необходимо да осигурява:

- квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с тормоза в образователните институции;
- обучения чрез включване на тематични области, свързани с насилието и тормоза, в Националната програма за квалификация, посредством оперативни програми и други.

Настоящият документ има характер на задължителен при разработване на цялостни политики и програми, свързани с насилие и тормоз, и при справяне в случаи на насилие и тормоз.

Приложения:

Приложение 1: Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия

Приложение 2: Насоки за интервенция

Приложение 3: Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск?